

Dante Aligijeri

BOŽANSTVENA KOMEDIJA

Sa italijanskog preveo
Dragan Mraović

Beograd
2013
DERETA

BOŽANSTVENA KOMEDIJA

NASLOV, NASTANAK I OSNOVNA STRUKTURA

Dante je svoje delo nazvao samo *Komedija* o čemu svedoči u svom poznatom pismu Kangrandeu dela Skali, držeći se tadašnjih shvatanja da su tragedije dela koja počnu tragično i tragično se završe a komedije dela koja tragično počinju, a završavaju se srećno: ...*Na početku ona je zastrašujuća i smrđljiva, jer govori o paklu, ali ima dobar kraj, poželjan i prijatan, jer govori o raju...* Epitet *božanstvena* pojavljuje se prvi put kod Bokača u njegovom delu o Dantevom životu, ali ga, kao sastavni deo naslova izdanja, uvodi priredivač Ludoviko Dolče, a 1555. godine u Veneciji štampa Đovani Gabrijele Đolito de Ferari.

Poema se sastoji od 14.233 stiha u jedanaestercu i rimovanim tercincama, koje su lančano povezane. Podeljena je na tri dela: *Pakao*, *Raj* i *Čistilište*, sa po trideset tri pesme, s time što prvi deo odnosno *Pakao* ima i uvodnu pesmu, dakle trideset četiri pesme, odnosno ukupno sto pesama. Bazirana je na broju tri (simbol Svetog trojstva) i savršenom broju deset. Simetrična je i unutrašnja podela: Pakao ima devet krugova i predvorje, što čini deset delova. *Čistilište* ima devet delova (plaža, *pretčistilište* i sedam pojaseva), plus *zemaljski raj*, što takođe daje zbir deset. *Raj* ima devet neba, plus Empirej, što opet čini deset. Svaki od tri dela poeme završava se rečju *zvezde*. Svaka šesta pesma u tri dela poeme govori o politici, ali u sve širem smislu (prvo na nivou Firence, pa Italije, i na kraju na nivou Carstva). Duše grešnika razvrstane su u tri grupe, kao i duše pokajnika i duše blaženih. Tri zveri ometaju pesnika na početku puta. Tri vodiča ga vode na njegovom putu.

To je priča u prvom licu o putovanju kroz tri onozemaljska kraljevstva, započetom, kako neki smatraju, na Veliki petak 7. ili 8. aprila, odnosno po drugima 25. marta 1300. godine, na dan prvog jubileja. Dante ima trideset pet godina i gubi se u šumi, a tri zveri ga sprečavaju da iz nje izade. Pomaže

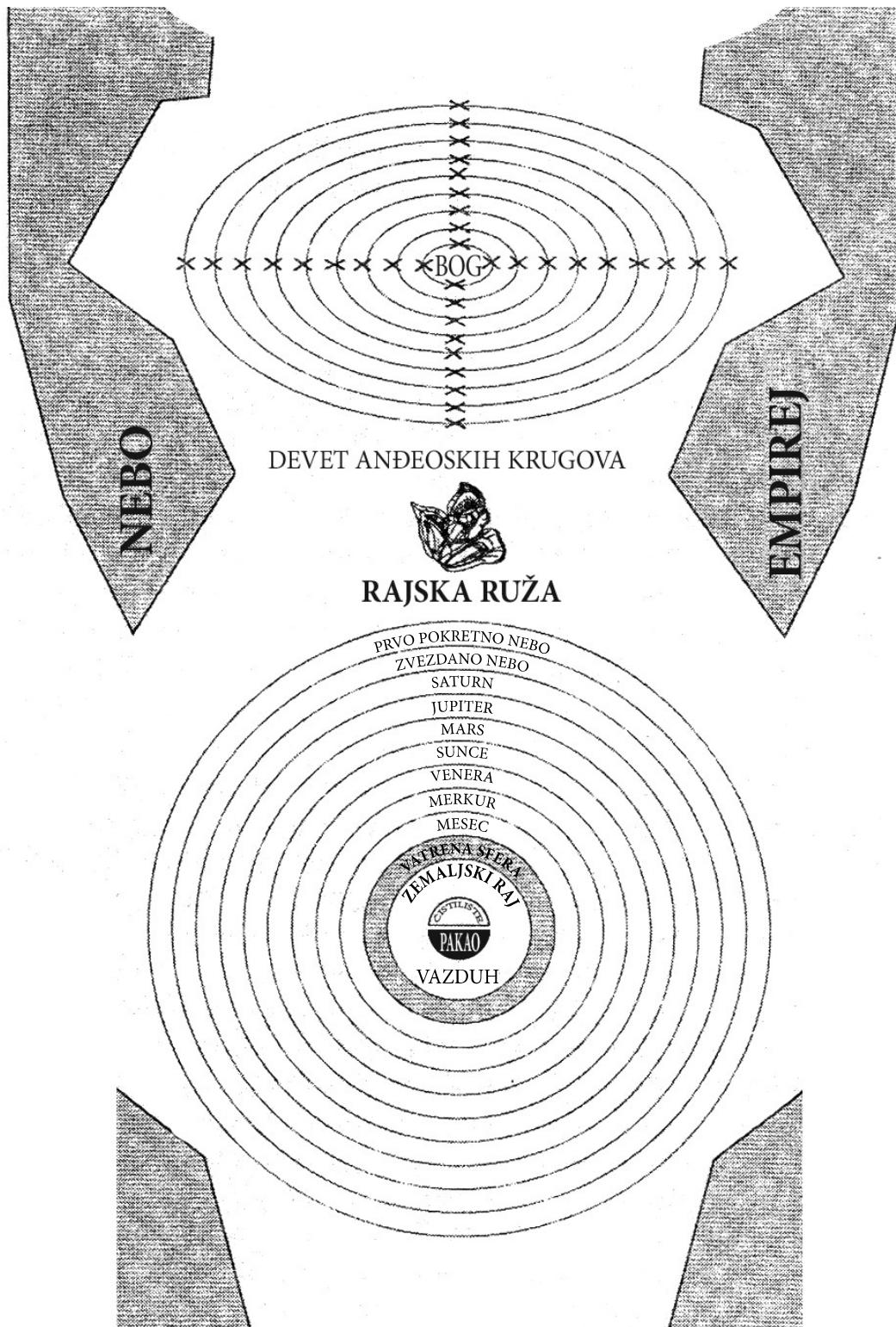
mu Vergilije, kao simbol razuma, i vodi ga dobrim delom puta. Na tom putu Dante susreće više od petsto ličnosti.

Dante je počeo da piše *Pakao* oko 1306–1307. godine (možda i 1304), a završava ga oko 1309–1310. *Čistilište* piše posle 1308, sve do 1315, a *Raj* posle 1316, pa skoro do 1321. godine.

STRUKTURA DANTEOVE BOŽANSTVENE KOMEDIJE

Tri onozemaljska kraljevstva u Božanstvenoj komediji imaju strukturu usaglašenu sa shvatanjima grčkog astronoma, matematičara i geografa iz II veka nove ere Klaudija Ptolomeja. On je tvorac takozvanog Ptolomejevog planetarnog sistema, koji je zasnovan na geocentričnoj teoriji: Zemlja predstavlja određenu nepokretnu tačku – centar celokupnog Sunčevog sistema, planeta, zvezda i kometa, koji se oko nje i okreće. Taj sistem se održao sve do Kopernika, odnosno do XVI veka.

Dakle, polazeći od geocentrične koncepcije sveta, Dante predstavlja Zemlju kao nepokretnu sferu u središtu sveta, podeljenu na dve hemisfere. U središte severne, nastanjene sfere Dante smešta Jerusalim, i to na jednakoj udaljenosti od njenih krajnjih granica, ušća Ganga i Herkulovih stubova. Dijametralno suprotno, u okean južne nenastanjene polulopte, postavlja breg čistilišta, a na njegov vrh zemaljski raj. Nastanak ovog brega, kao i simetrične paklene provalije, vezuje se za Luciferov pad iz raja, kada se strovalio u središte Zemlje. Zemlja je okružena sa devet koncentričnih sfera, koje se okreću jedna unutar druge i sve zajedno u desetoj sferi. Ova deseta sfera je nepokretna; to je nebo Empirej, boravište Boga, anđela i blaženih. Devet neba su po redu: Mesec, Merkur, Venera, Sunce, Mars, Jupiter, Saturn, Zvezdano nebo i Prvo pokretno nebo. Prvih sedam neba ima u sebi odgovarajuću planetu (u ptolomejskoj koncepciji Mesec i Sunce su smatrani planetama). Osmo nebo je ispunjeno nepokretnim zvezdama sa sazvežđima, a deveto, potpuno transparentno, naziva se Prvo pokretno nebo, jer svojim brzim kretanjem prenosi rotaciju na niža neba i reguliše je.

Prikaz strukture Božanstvene komedije

PAKAO

Provalija pakla ima oblik konusa ili levka sa užim delom u središtu Zemlje. Ivice tog levka imaju urezane ogromne horizontalne stepenike, koji formiraju devet koncentričnih kružnih ravnih na kojima se kažnjavaju razni gresi. Te ravni, odnosno *pakleni krugovi*, sve su uže idući ka središtu Zemlje. Njihove obale, koje su se obrušile zbog zemljotresa koji je pratio Hristovu smrt, omogućavaju silazak iz jednog kruga u drugi. Geometrija prvog onozemaljskog kraljevstva bazira se na trojnoj podeli grešnika: neumereni, nasilnici i varalice. Neumereni su smešteni u gornji pakao, između reka Aheronta i Stiksa, od drugog do petog kruga, i tu su razvratnici, proždrljivci, tvrdice, rasipnici, srditi i lenjivci. Nasilnici se nalaze u sedmom krugu, podeljenom na tri pojasa: nasilnici protiv bližnjega svoga, nasilnici protiv sebe samih i nasilnici protiv Boga. Varalice se nalaze u osmom krugu, podeljenom na deset zlih jaruga. Tu su podvodači, zavodnici, laskavci, simonijaci, враћеви, čarobnjaci, varalice, licemer, lopovi, zli savetnici, sejači nesloge i krivotvorci. U devetom krugu su izdajice. Ovaj krug je podeljen u četiri pojasa, na Kainu, Antenoru, Tolomeju i Judeku. Tu su izdajnici rodbine, izdajnici otadžbine, izdajnici gostiju i izdajnici dobrotvora. Na dnu, u središtu devetog kruga, Lucifer sa tri čeljusti melje Judu, izdajnika Hrista, odnosno crkve, zatim Bruta i Kasija, izdajice carstva. To ukazuje da je najgora izdaja dve najveće vlasti: crkvene, odnosno duhovne i carske, odnosno svetovne. Van ove podele su strašljivci smešteni u predvorju pakla, dobri koji nisu kršteni, pa su u Limbu, odnosno prvom krugu, a jeretici su u šestom krugu. Rasporred kažnjениh grešnika sledi preciznu logiku. Svako je večno kažnen u krugu koji odgovara najtežem poroku među onima koje je imao. Svaka kazna je dvojaka, odnosno grešnik je kažnen duševno (lišen je mogućnosti da vidi Boga) i fizički. Odnos između kazne i greha je strogo proporcionalan i ta proporcija je utoliko veća ukoliko se dublje silazi u pakao.

ČISTILIŠTE

Na čistilište, visoki breg koji se diže iz mora, Dante stiže kroz dugi podzemni hodnik koji polazi od Luciferovih nogu. Međutim, duše tu stižu čamcem kojim upravlja jedan andeo, a polazište im je ušće reke Tibar. Plaža na ostrvu sa bregom čistilišta i prve padine brega su pretčistilište. Tu su grešnici